

GREVIO Değerlendirme Raporu

Nazan Morođlu, LL.M
MEF Ü. Hukuk F. Öğretim Görevlisi
İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı

İstanbul Sözleşmesinin 66. maddesi gereğince kurulan Kadınlara Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzman Grubu – GREVIO, Türkiye’ye ilişkin ilk Değerlendirme Raporunu 15 Ekim 2018 tarihinde açıkladı.

Bilidiđi gibi, kadınlara yönelik şiddet ve ev içi şiddetle çok yönlü mücadele amacıyla düzenlenen “**Kadınlara Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi**” 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da imzaya açılmıştır. Bu nedenle, uluslararası alanda İSTANBUL SÖZLEŞMESİ adıyla anılmaktadır.

Uluslararası hukukta kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaptırım gücü olan ilk Sözleşme niteliğini taşıyan İstanbul Sözleşmesi, yürürlük maddesi (md.75) gereğince en az sekizi Avrupa Konseyi üyesi olan 10 devletin onaylamasının ardından 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşmeyi ilk imzalayan ve onaylayan ülke olmuştur.

Sözleşme, uluslararası hukukta kadınlara karşı şiddet ve aile içi şiddet konusunda

- * yaptırım gücü olan,
- * bağlayıcı
- * bağımsız bir izleme mekanizması kurulmasına yer verilen
- * şiddetin kadın erkek eşitsizliğinin bir sonucu olduğunun vurgulandığı **ilk Sözleşme** niteliği taşıyor.

Sözleşmenin amacı, kadınları ve aile bireylerini şiddetten korumak (**Protection**) kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddeti kovuşturmak (**Prosecution**); önlemek (**Prevention**); şiddet mağduruna ve failine yönelik destek politikaları oluşturmaktır (**Policy**).

Sözleşmede şiddetin bir insan hakları ihlali olduğuna vurgulanmış ve Sözleşmenin etkin uygulanmasının sağlanması için bağımsız bir izleme mekanizması (GREVIO) kurulması kabul edilmiştir.

GREVIO, - taraf devletler hakkında düzenli izleme raporları hazırlamak, - raporlarda üye devletlere kadınlara yönelik ve aile içi şiddetle mücadelede önerilerde bulunmak, - bu önerilerin yerine getirilip getirilmediğini takip etmek, - bu raporlarla Avrupa genelinde bir yandan kadın-erkek eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadelede ortak normlar yaratmak, - bir yandan da taraf devletlerde bu alanlarda ilerleme sağlanmasına destek oluşturmak yetki ve görevini haizdir. GREVIO Başkanlığına Türkiye’den aday gösterilen Prof. Dr. Feride Acar seçilmiştir.

Taraf devletler, izleme mekanizması olan Kadınlara Yönelik ve Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Uzmanlar Grubuna (GREVIO) ayrıştırılmış güncel istatistiksel veriler ışığında, şiddet olaylarına, başvurulara ve alınan önlemlere ilişkin bilgiler ile bütüncül politikaların uygulanmasındaki gelişmelere yer verilecek ayrıntılı Rapor düzenlenmekle yükümlü kılınmıştır.

GREVIO, Sözleşmenin yürürlüğünün 2. yılında, Mart 2016'da ülkelerin ilk Raporlarını hazırlamaları için Rapor formatını ve soruları göndermiştir (Questionnaire on legislative and other measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence -Istanbul Convention).

Türkiye, ilk Resmi Raporunu 2017 yılı Temmuz ayında vermiştir. GREVIO'ya Resmi Rapor yanında ayrıca kadın kuruluşları tarafından Gölge Raporlar da gönderilmiştir.

GREVIO yaptığı incelemelerden sonra Türkiye'ye ilişkin ilk Değerlendirme Raporunu 15 Ekim 2018 tarihinde açıklamıştır.

GREVIO Türkiye Raporunda;

İstanbul Sözleşmesinin kabulünün ardından kadınlara yönelik ve aile içi şiddetle mücadele kapsamında atılan olumlu adımlara değinildikten sonra, uygulamada kadınlara yönelik şiddetle mücadelede eksikliklere ve engellere dikkat çekilmiştir.

GREVIO Değerlendirme Raporunda değinilen “**Olumlu Adımlar**” özetle:

- 2012 yılında 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine dair Kanunun kabul edilmesi;
- Kadınlara yönelik şiddetle mücadelede Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesindeki Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün bir koordinasyon kurumu olarak belirlenmesi;
- 2007-2020 yıllarını kapsayan ve şiddetle mücadele amacıyla birbirini izleyen üç Ulusal Eylem planı hazırlanması;
- Ulusal Eylem Planlarında yer verilen bir dizi tedbirlerin odağında kadınlara yönelik şiddetin bir tür ayrımcılık olduğuna değinilmesi;
- Yapılan yasal reformlar, Türk Ceza mevzuatının İstanbul Sözleşmesi'yle uyumlu hale getirilmesi;
- Kadınlara yönelik şiddetle mücadelede toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi odaklı tedbirlerin alınmış olmasıdır.

GREVIO Raporunda dikkat çekilen “**Uygulamadaki Eksiklikler ve Engeller**” özetle:

- 6284 sayılı yasaya ilişkin idari verilerin ötesindeki ayrıştırılmış verilerin derlenmemiş ve iletmemiş olması;
- Türkiye'nin genel politikalarında kadın erkek eşitliğinin esas alınmaması ve bunun kadınlara karşı şiddet üzerindeki potansiyel etkilerinin kapsamlı bir değerlendirmeye tabi tutulmaması;

- Türkiye’de kadının anne ve bakım sağlayıcı geleneksel rollerinin ön planda tutulması; bu eğilimin, kadın ve erkeğin aile ve toplumdaki rol ve sorumluluklarına ilişkin kalıplaşmış ayrımcı önyargılarla mücadelede engel oluşturması;
- Şiddet faillerine yönelik soruşturmalar, kovuşturmalar ve cezalandırmalara ilişkin adli verilerin mevcut olmaması, bu nedenle yasaların kolluk kuvvetleri, savcılıklar ve mahkemelerce uygulanmasını etkili bir biçimde izlenmesi önünde ciddi bir engel oluşturması;
- Devletin mağdurları koruyamamasının, kadınların zaman zaman, yeniden mağdur edilme ve/veya çifte mağduriyete uğramasına yol açması;
- İstanbul Sözleşmesi’nin ve bu sözleşme ilkelerinin savunuculuğunu yapan bağımsız kadın kuruluşlarının, ilgili sivil toplum kuruluşlarının giderek kısıtlayıcı koşullarla karşı karşıya kalmaları;
- Mahkemelerin uygulamalarıyla kadına karşı şiddet eylemlerine cezai yaptırımların caydırıcılığının gerektiği gibi sağlanamaması;
- Koruyucu tedbir kararlarının etkili bir biçimde uygulanabilmesi için, bu kararların yasal kurumlarca mağdurun emniyeti ve güçlendirilip kurtarılması ihtiyacına gereken dikkat gösterilmemesi;
- Koruma kararlarının kısa süreli verilme eğiliminin olması.

GREVIO analizinde, Türkiye’deki terörle mücadeleye ilişkin önlemlerin, Türkiye’nin güneydoğu bölgesindeki güvenlik operasyonlarının ve başarısız darbe girişiminden sonra kamu hizmeti sektöründe memurların kitle halinde işten çıkarılması sonucunda insan kaynaklarının azalması gibi çeşitli faktörlerin, kadınların şiddetten uzak bir yaşam sürme haklarını kullanmaları açısından da engeller oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

GREVIO Raporunda, farkındalığın artırılmasına devam edilmesi ve kadınlara karşı şiddeti önleme ve mücadeleye yönelik tedbirlerin merkezinde temel ilke olarak *toplumsal cinsiyet eşitliğinin* fiilen yaygınlaştırılmasının gerekli olduğu saptanmıştır.

GREVIO Raporunda, Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesini onaylamasının memnuniyetle karşılandığı belirtilmekle birlikte, Sözleşme hükümlerine tam uyum sağlanması açısından Türk makamlarının ek tedbirler almasını gerektiren bir dizi öncelikli konuya da dikkat çekilmiştir. Özetle:

- İstanbul Sözleşmesi’nin kapsadığı her türlü şiddetin, özellikle kadınlara ve kızlara yönelik cinsel şiddet, zorla, erken evlendirme ve ‘namus’ cinayetlerinin, ayrıntılı bir şekilde ele alınarak, kadınlara yönelik şiddet konusundaki işbirliğinin güçlendirilmesi;
- STK’ların desteklenmesi dâhil olmak üzere, merkezi ve yerel düzeyde kadınlara karşı şiddetin önlenmesi ve bununla mücadeleye elverişli insan ve mali kaynakların tahsis edilmesi;
- Milli koordinasyon kurumunu güçlendirerek ve özellikle kadın STK’ları dâhil olmak üzere, sivil toplum kuruluşlarının katılımını artırarak, politikaların koordinasyonu, izlenmesi ve değerlendirilmesinin geliştirilmesi;

- Sağlık hizmetleri sektöründe veri toplamanın sistematik hale getirilmesi ve toplanan bütün idari ve adli verilerin veri toplama standartlarına uyumunun sağlanması;
- Sözleşme kapsamındaki kadınlara karşı şiddetin farklı türleri hakkında farkındalık artırıcı çalışmaların yapılması;
- Kadın STK'larının eğitim tasarlama ve uygulamadaki uzmanlıklarından da yararlanılarak, ilgili tüm profesyonellere zorunlu ilk ve hizmet içi eğitimin sağlanması;
- Yargı sürecinde adli yardım ve koruma tedbirleri sağlamanın yanı sıra, mağdurların tazminata erişiminin kolaylaştırılması;
- İltica talebinde bulunan kadınlar için, uzman kadın STK'larıyla işbirliği içinde, toplumsal cinsiyet duyarlılığını içeren usul, kılavuz ve destek hizmetlerinin oluşturulması.

Ayrıca, GREVIO Raporunda, Sözleşme'nin gereklerine tam olarak uyulması için ayrımcılığa maruz kalan veya maruz kalması mümkün olan, konumu, tercihi ve etnik kökeni farklı tüm kadınları etkileyen şiddetin önlenmesine ve bununla mücadele edilmesine ilişkin tedbirler alınması ve özellikle velayet ve ziyaret hakları ile ilgili sorunlara çözüm getirilmesi, çocuk tanıklar dahil olmak üzere, çocukların desteklenmesine ve korunmasına yönelik çalışmalar yapılması gerektiği önemle vurgulanmıştır.

Ancak, Türkiye'de kadının insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda politika üretecek, sorunlara çözüm getirecek Bakanlığın kaldırılmış olması, şiddetle mücadele için kurumlar ve kuruluşlar arası koordinasyonun sağlıklı bir şekilde yapılandırılmaması, İstanbul Sözleşmesinden kaynaklanan taahhütlerin yerine getirilmesinin önünde ne yazıkki engel oluşturmaya devam edecektir. Bilindiği gibi, 1990 yılında kurulan Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı 2011 yılında kaldırılmış yerine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. 2018 yılında ise yeni Cumhurbaşkanlığı sisteminde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak yapılandırılması, kanımcı kadın sorunlarının gözardı edilmesine yol açacak niteliktedir. Oysa kadınlara yönelik ve aile içi şiddetle mücadele için kadın kuruluşlarının deneyimini dikkate alan kararlı bir devlet politikasına ihtiyaç vardır.

- ▶ [GREVIO Türkiye Değerlendirme Raporu](#) (İngilizce)
- ▶ [Raporla İlgili Türkiye'nin Nihai Görüşü](#) (İngilizce)
- ▶ [Raporun Yönetici Özeti](#) (Türkçe)
- ▶ [Raporla ilgili GREVIO'dan Christina Olsen ile yapılan görüşme](#) (İngilizce)